

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

عنوان :

بررسی اختصاصات پیامبر اکرم (ص) در مقایسه با غیر در
قرآن کریم

استاد راهنما :

دکتر عزیز علی زاده سالطه

استاد مشاور :

دکتر سید تقی کبیری

نگارش :

پریوش علیزاده

تابستان ۱۳۸۶

تقدیم به همه پیامبران و هادیان راستین بشر که در
عین تعدد ، نور واحدی بوده و هیچ تفاوتی با یکدیگر ندارند و
مصدق فرموده قرآن عظیم هستند که می فرماید: ((قُولُوا آمَنَّا
بِاللّٰهِ وَ مَا أُنْزِلَ إِلَيْنَا وَ مَا أُنْزِلَ إِلَىٰ إِبْرَاهِيمَ وَ إِسْمَاعِيلَ وَ إِسْحَاقَ وَ
يَعْقُوبَ وَ الْأَسْبَاطِ وَ مَا أُوتِيَ مُوسَىٰ وَ عِيسَىٰ وَ مَا أُوتِيَ النَّبِيُّونَ مِنْ
رَبِّهِمْ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِّنْهُمْ وَ نَحْنُ لَهُ مَسْلُْمُونَ)) (بقره/۱۳۶)

با تقدیر و تشکر از :

مدتها در این اندیشه بودم که این نوشتار محقر و مختصر را به چه کسی تقدیم کنم ، دیدم که صاحبان این مباحث اگر بپذیرند ، از همه لایق ترند و لذا اگر بهره ای از حقیقت در نوشتار اینجانب وجود داشته باشد شایسته مقام والای پیامبران خواهد بود که به آنان تقدیم شود. سپس سعی کردم سپاس خود را در مقابل کمک هایی که از آنان بهره برده ام ابراز دارم ، باز دیدم که اگر لطف و عنایت خداوند و در مرتبه پایین تر عنایات و توجهات رسولان الهی نبود هرگز به فهم آنچه که می اندیشیدم نایل نمی شدم . از این رو در مقابل عظمت خداوند متعال ، و بزرگی پیامبران که بزرگی آنان را جز خدای آنان نمی تواند تصویر کند جبهه بر زمین می گذارم و به الطاف بی کرانش که سبب انس ما با پیامبران بزرگ بشری شد سپاس می گویم.

همچنین از اساتید بزرگوار که سبب آشنایی اینجانب با چنین موضوع سترک و عظیم شدند تشکر و قدردانی می کنم چرا که اگر نبود کمک این بزرگواران ، شاید در مواجهه با چنین موضوع سخت و سنگین طاقت نمی آورم و به پایان راه نمی رسیدم.

از این رو از اساتید بزرگوار راهنما و مشاور جناب آقای دکتر عزیز علی زاده سالطه و جناب آقای دکتر سید تقی کبیری که از هیچ گونه کمک به اینجانب دریغ نفرموده اند و نیز از جناب آقای دکتر علی رضایی که از حمایت و راهنمایی ایشان در این تحقیق بیشتر استفاده کرده ام سپاسگزارم.

چکیده:

پیامبران همگی دارای فضائل و کمالات معنوی بالایی هستند و خداوند در قرآن آنها را با صفات عالی و نیکو توصیف کرده است که در برخی از این صفات با یکدیگر اشتراک دارند و بعضی از این اوصاف فقط دربارهٔ پیامبر یا پیامبرانی خاص آمده است. از جمله اوصافی که همه پیامبران در آن مشترکند عبارت است از مقام اصطفاء، جانشینی خدا در روی زمین عصمت، شهادت و غیره. ولی برخی از آنها و اوصافی در قرآن توصیف شده که خداوند دیگری را با آن وصف، توصیف نمی کند. از جمله خلیل الله بودن برای حضرت ابراهیم (ع)، سخن گفتن خدا با حضرت موسی (ع) در میقات، سلام خدا و تمامی عالمیان بر حضرت نوح (ع)، سید و حضور آوردن برای حضرت یحیی (ع) و سلام و درود خدا بر او در هر سه مرحله از ولادت، مرگ و برانگیخته شدن در روز قیامت. البته لازم به ذکر است که پیامبران در آن اوصافی که اشتراک دارند در همان اوصاف با هم اختلاف نیز هم دارند و بهره همه یکسان نیست و در اوصافی هم که به نظر می رسد با هم اختلاف دارند، غیر از بعضی از اوصاف خاص، با هم مشترک هستند. اما پیامبر اکرم (ص) به عنوان خاتم پیامبران، در واقع خاتم همه فضایل و کمالات است و خداوند او را به اوصافی می ستاید که هیچ کسی را با آن اوصاف نستوده است و مقام او را به حدی بلند گردانیده است که حتی از فرشتگان بالاتر بوده و بعضی از آیات خود را به او نشان داده است جایی که جبرئیل (ع) قدرت حضور در آن مقام را نیافته است از جمله این ویژگیهایی که خداوند خود بیانگر اختصاص آنها به پیامبر اکرم (ص) عبارتند از: - مظهر رحمت عام و خاص خداوند بر همه بندگان و همه موجودات و مخلوقات چنانکه از شدت مهربانی و دلسوزی نزدیک بود جان خود را به علت پیگیری کارهای مردم و هدایت آنها را از دست بدهد.

- دارا بودن یک سلسه صفات باطنی که قبل از درخواست وی، خداوند به او ارزانی داشته بود در حالیکه دیگر پیامبران، آن موارد را با زبان خود از خداوند تقاضا می کردند و اوصاف دیگر که درخود متن به آن پرداخته شده است. بنابراین چنین کسی با چنین اوصافی شایسته تر از دیگران است تا الگوی عملی زندگی هر انسانی بوده باشد تا بدان طریق به سوی حقیقت و صراط مستقیم راه بپیماید.

مقدمه :

خداوند در قرآن بعضی از پیامبران را بر بعضی دیگر برتری داده است چنانکه می فرماید: ((تلك الرُّسُلُ فَضَّلْنَا بَعْضَهُمْ عَلَى بَعْضٍ)) (بقره/۲۵۳) و نیز ((لَقَدْ فَضَّلْنَا بَعْضَ النَّبِيِّينَ عَلَى بَعْضٍ)) (اسراء/۵۵) اما اینکه کدام پیامبر دیگر بر پیامبر دیگر برتری دارد در قرآن به طور صحیح نیامده است و تنها اصل وجود تفاضل و همچنین تفاوت آنان بیان شده است. مثلاً می فرماید: ما به ابراهیم ملکوت آسمان ها را نشان

- ۳۰- سبحانی ، جعفر ؛ تفسیر موضوعی قرآن کریم (منشور جاوید) ، ج ۷ ، چاپ اول قم ؛ انتشارات مؤسسه امام صادق (ع) ؛ زمستان ۱۳۷۵
- ۳۱- تفسیر موضوعی قرآن کریم (منشور جاوید) ، ج ۸ ، چاپ اول ، انتشارات دارالقرآن الکریم ؛ ۱۳۶۹ ، ۱۴۱۰ ه.ق.
- ۳۲- خاتمیت از نظر قرآن کریم و عقل ، ترجمه رضا استادی ؛ قم ؛ انتشارات مؤسسه سید الشهداء (ع) ؛ تابستان ۱۳۶۹
- ۳۳- تفسیر موضوعی قرآن کریم (منشور جاوید) ، ج ۵ ، دفتر انتشارات اسلامی وابسته به جامعه مدرسین حوزه علمیه قم ؛ بی تا .
- ۳۴- سیرطی ، جلال الدین ؛ الدر المثور ، چاپ اول ، بیروت ؛ انتشارات دار الفکر ؛ ۱۹۹۳ م.
- ۳۵- شبر ، سید عبدالله؛ القرآن الکریم (تفسیر شبر) ، چاپ اول ، بیروت ؛ دارالبلاغه للطباعة و النشر و التوزیع؛ ۱۴۱۲ ق.
- ۳۶- شریعتی ، محمد تقی ؛ تفسیر نوین ، دفتر نشر فرهنگ اسلامی ، پاییز ۱۳۶۸ .
- ۳۷- شیخ صدوق ، التوحید، قم ؛ انتشارات جامعه مدرسین ؛ ۱۳۹۸ ه ق ، ۱۳۵۷ ش.
- ۳۸- شیخ صدوق ، من لایحضره الفقیه ، ج ۴ ، تهران ؛ دارالکتب الاسلامیه ؛ ۱۴۱۰ صفر
- ۳۹- النخصال ، قم ؛ انتشارات جامعه مدرسین ؛ ۱۴۰۳ ه ق .
- ۴۰- کمال الدین و تمام النعمه ، قم ؛ انتشارات دارالکتب الاسلامیت ؛ ۱۳۹۵ ه ق .
- ۴۱- عیون اخبار الرضا (ع) انتشارات جان ؛ ۱۳۷۸ ه ق .
- ۴۲- امالی ، انتشارات کتابخانه دارالاسلامیه ؛ ۱۳۶۲ ه ش.
- ۴۳- علل الشرایع ، قم ؛ انتشارات مکتبه الداوی ، بی تا .
- ۴۴- شیخ مفید؛ الارشاد ، قم ؛ انتشارات کنگره شیخ مفید؛ ۱۴۱۳ ه ق .
- ۴۵- الامالی، قم ؛ انتشارات کنگره شیخ مفید ؛ ۱۴۱۳ ه ق.
- ۴۶- صادقی تهرانی ، محمد ؛ الفرقان فی تفسیر القرآن با لقرآن والسنة ، چاپ دوم ، تهران ؛ انتشارات فرهنگ اسلامی ؛ ۱۴۰۶ ق.
- ۴۷- صدر ، سیر رضا ؛ محمد فی القرآن ، به اهتمام سید باقر خسرو شاهی ؛ چاپ دوم ، مرکز انتشارات دفتر تبلیغات اسلامی ، ۱۴۲۰ ق ، ۱۳۷۸ ش.
- ۴۸- طباطبائی ، محمد حسین ؛ المیزان فی تفسیر القرآن ، ترجمه محمد باقر موسوی همدانی ؛ قم ؛ دفتر انتشارات اسلامی وابسته به جامعه مدرسین حوزه علمیه قم ؛ ۱۳۶۳ ش.

- ۴۹- مقاله ((زنها پیامبر (ص))) از مجموعه مقالات ، تهران؛ انتشارات بنیاد فرهنگی امام رضا (ع) ؛ ۱۳۶۰،
- ۵۰- طالقانی، سید محمود، پرتوی از قرآن ، تهران ؛ انتشارات شرکت سهامی؛ ۱۳۶۶-۱۳۵۸ ش.
- ۵۱- طبرسی ، حسین بن فضل ؛ مکارم الاخلاق ، قم ؛ انتشارات شریف رضی ؛ ۱۴۱۲ ه ق.
- ۵۲- طبرسی ،ابو علی الفضل بن الحسن ؛ مجمع التبیان فی تفسیر القرآن ، ترجمه گروه مترجمان، احمد بهشتی ، ...، چاپ اول ، تهران ؛ انتشارات فراهانی ؛ ۱۳۶۰ - ۱۳۰۵ ش.
- ۵۳- طوسی ، ابو جعفر محمد بن الحسن بن علی ؛ البیتان فی تفسیر القرآن ، تحقیق : احمد حبیب قصیر العاملی ؛ چاپ اول ، قم ؛ مکتب الاعلام الاسلامی ؛ ۱۴۰۹ ق.
- ۵۴- الأمالی ، قم ؛ انتشارات دار الثقافه ؛ ۱۴۱۴ ه ق.
- ۵۵- طب ، سید عبد الحسین ؛ اطیب البیان فی تفسیر القرآن ، چاپ سوم ، تهران ؛ انتشارات اسلام ؛ ۱۳۶۶ ش.
- ۵۶- عاملی ، ابراهیم ؛ تفسیر عاملی ، چاپ اول ، تهران ؛ کتابفروشی صدوق ، ۱۳۶۳ ش.
- ۵۷- عبد العظیمی ، حسین بن احمد الحسینی الشاه ؛ اثنی عشری ، چاپ اول ، تهران ؛ انتشارات میقات ؛ ۱۳۶۴ - ۱۳۶۳ ش.
- ۵۸- العروسی الحویزی ، عبد علی بن جمعه ؛ نورالثقلین ، چاپ دوم ، قم ؛ مطبعة العلمیه ؛ بی تا
- ۵۹- عبد الفتاح طباره ، عقیف ؛ همراه با پیامبران در قرآن ، ترجمه حسین خاکساران و عباس جلالی ؛ چاپ اول ، مرکز انتشارات دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم ، ۱۳۷۹ .
- ۶۰- علوی حسینی موسوی ، محمد کریم ؛ کشف الحقایق ، چاپ سوم ، تهران ؛ انتشارات حاج عبد المجید صادق نوبری ، ۱۳۹۶ ق.
- ۶۱- فیض کاشانی ، مولی محسن ؛ الصافی فی تفسیر کلام الله (تفسر الصافی) ، چاپ اول ، مشهد ؛ نشر دار المرتضی ؛ بی تا
- ۶۲- فیاض لاهیجی عبد الرزاق ؛ گوهر مراد ، چاپ اول ، سازمان چاپ و انتشارات وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی ؛ بهار ۱۳۷۲ .
- ۶۳- قرشی ، علی اکبر ؛ احسن الحدیث ، چاپ اول ، تهران ؛ واحد تحقیقات اسلامی بنیاد بعثت ، ۱۳۶۶ ش.
- ۶۴- قزوینی ، محمد بن یزید ؛ سنن ابن ماجه ، تحقیق محمد خواد عبدالباقی ؛ ج ۲ ، داراحیاء التراث العربی ؛ بی تا

- ۶۵- قمی ، علی بن ابراهیم ؛ تفسیر قمی ، چاپ سوم ، قم ؛ انتشارات دارا کتاب للطباعة و النشر . بی تا .
- ۶۶- قمی ، شیخ عباس ؛ منتهی الآمال ، تحقیق صادق حسن زاده ، ج اول ، چاپ اول ، انتشارات مؤمنی ، ۱۳۷۹ .
- ۶۷- کلینی ، محمد بن یعقوب ؛ کافی ، تهران ؛ انتشارات دارا کتب الاسلامیه ؛ ۱۳۶۳ ه . ش .
- ۶۸- کافی ، چاپ پنجم ، تهران ، انتشارات دارا کتب الاسلامیه ؛ ۱۳۶۳ ه . ش
- ۶۹- کاشانی ، ملا فتح الله ؛ منهج الصادقین فی الزام المخالفین ، چاپ دوم ، تهران ؛ کتابفروشی اسلامیه ؛ ۱۳۴۴ ش .
- ۷۰- کاشفی ، کمال الدین حسین واعض ؛ مواهب علیه ، چاپ اول ، تهران ؛ انتشارات کتابفروشی اقبال ؛ ۱۳۱۷ ش .
- ۷۱- مازندرانی ، محمد صادق ؛ شرح الکافی الجامع ، با تعالیق میرزا ابوالحسن شعرانی ؛ ج ۶ ، چاپ اول لبنان ، بیروت ؛ داراحیاء التراث العربی ، ۱۴۲۱ ه - ۲۰۰۰ م .
- ۷۲- مبارکفوری ، سیخ صفی الرحمن ؛ الرحیق المختوم (خورشید نبوت) ، ترجمه دکتر محمد علی لسانی فشارکی ، چاپ اول ، نشر احسان ؛ ۱۳۸۱ .
- ۷۳- محمدی ری شهری ، محمد ، منتخب میزان الحکمه ، چاپ چهارم ، قم ؛ سازمان چاپ و نشر دار الحدیث ؛ ۱۳۸۴
- ۷۴- مجلسی ، محمد باقر ، بحار الانوار ، لبنان ؛ مؤسسه الوفاء بیروت ؛ ۱۴۰۴ ه . ق .
- ۷۵- مرآة العقول فی شرح اخبار آل الرسول ، ج ۳ ، چاپ دوم ، انتشارات دار الکتب الاسلامیه ، ۱۳۶۳ .
- ۷۶- تاریخ پیامبران (ع) (حیوة القلوب) ، تحقیق سید علی امامیان ؛ چاپ اول ، انتشارات سرور ؛ ۱۳۷۵ ه - ش .
- ۷۷- مطهری ، مرتضی ؛ خاتمیت ، چاپ سوم ، انتشارات صدرا ؛ ۱۳۶۷ .
- ۷۸- سیری در سیره نبوی ، چاپ سی و هفتم ، انتشارات صدرا ، ۱۳۸۵ .
- ۷۹- عدل الهی ، چاپ ششم ، انتشارات صدرا ؛ اردیبهشت ۱۳۷۱ .
- ۸۰- مغنیه ، محمد جواد ، الکاشف ، ج ۱ ، چاپ سوم ، بیروت ، دارالعلم للملایین ، ۱۹۸۱ م .
- ۸۱- مکارم شیرزای ، ناصر ؛ تفسیر نمونه ، تهران ؛ دارا کتاب الاسلامیه ؛ ۱۳۵۳-۱۳۶۶ ش .

۸۲- میبدی ، ابولفضل رشید الدین ، کشف الاسرار و عدۃ الابرار، به سعی و اهتمام ، علی اصغر

حکمت ، ج ۵ و ۱۰ چاپ هفتم ، تهران ؛ مؤسسه انتشارات امیر کبیر ، ۱۳۸۲

۸۳- نجفی ، محمد جواد ؛ تفسیر آسان ، چاپ اول ، تهرانخ کتابفروشی اسلامیة ؛ ۱۳۶۲ - ۱۳۶۴

۸۴- هاشمی رفسنجانی ، علی اکبر ، تفسیر راهنما ، چاپ اول ، قم ؛ انتشارات دفتر تبلیغات اسلامی

حوزه علمیه قم ، ۱۳۷۳ ش.

۸۵- همدانی سید محمد حسین ؛ انوار درخشان در تفسیر قرآن ، تهران ؛ انتشارات کتابفروشی لطفی ؛

۱۳۸۰ ق.

Abstract

All prophets enjoy lofty virtues and spiritual Perfection. In Quran God addresses them using good qualities of which some are common among them but some are exclusively applied for specific Prophet(s). the qualities that are common among all prophets are: God's succession on the earth , immunity from sin , martyrdom , and soon's. Some of these qualities , however , used in the holy quran , are specific prophet speciality in the sense that these qualities are specifically used for some but not for all including Khalilullah for Hazrat Ibrahim , Kalimullah (God's conversation with Moses in Mithat) for Moses , embracing God and all the universe Peace and greetings for Noah , and Lord and God's Peace and greeting for him ever since his birthtime , death , and his coming to life in resurrection for Yahya . It is worth saying that the qualities are common among Prophets are not of the same degree but rather all prophet have their own share of them , and conversely , the qualities which apparently seem they differ , are the same for all. Our great prophet as the last of them , however , embraces all virtues and perfection , and God addresses him with qualities which are his specific , and Promoted him to the Position that all angels are left behind. God has revealed him some of his signs which Gabriel failed to gain that Position.

Qualities which are our last Prophet's speciality include:

Being merciful and compassionate for all God's servants and creatures . He was so merciful that he was about to lose his life while pursuing people's affairs.

Having a series of inner qualities which God granted him without being demanded. This is while other prophets demanded those qualities from God.

So, such a person with such qualities more than others deserves to be set as a practical example for everybody in life so as to be directed towards fact and direct course.